

Výroční (průběžná) zpráva projektu specifického výzkumu na rok 2016 – zakázka č. 2107

Název projektu: *Charakteristika rodinného prostředí žáků alternativních a inovativních vzdělávacích systémů*

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Studenti magisterského studia na PdF UHK:

Veronika Nováková 1: ID P131398

Lucie Hrašová: ID P121306

Celková částka přidělené dotace: 95 300,00,- Kč

V průběhu řešení byla původně přidělená dotace **77 100 Kč** zvýšena na **95 300,00,- Kč**

Stručný popis postupu při řešení projektu (max. 2 strany)

V současné době vzniká řada občanských a rodičovských iniciativ zakládajících školy pro své děti¹ a z nedávného výzkumu agentury NMS (2015) vyplývá, že 30 % rodičů se současnými školami není spokojeno. Této problematice není v českém prostředí věnován dostatek prostoru, i když je zřejmé, že poptávka po alternativním vzdělávání roste.

Lze vycházet z předpokladu, že rodičům vyhledávajícím pro své děti alternativní školu něco ve standardních školách chybí. Ukazuje se, že očekávají efektivnější a progresivnější vzdělávání, individuální přístup a jiné metody učení (Sociologický průzkum, 2013). Představy, že alternativní nebo inovativní školy s sebou přinášejí i vyšší kvalitu, nejsou v českém prostředí opřeny o relevantní výzkumy a komparativní analýzy. Sice z mezinárodní zprávy OECD (OECD, 2012, In Průcha, 2012) vyplývá, že hodnocení kvality škol patří k nejdůležitějším prioritám vzdělávací politiky, avšak je řada nejasností v tom, jaké indikátory a ukazatele k měření kvality použít. Zlepšení kvality vzdělávání může nastat tehdy, pokud cílům a potřebám vzdělávání rozumí kromě učitelů i většina společnosti. Jedním z hlavních cílů Strategie vzdělávací politiky 2020 je zlepšit komunikaci mezi aktéry ve vzdělávání, včetně široké veřejnosti. Jako jednu z hlavních překážek k dosažení hlubší změny školského systému uvádí zastaralé postoje většiny rodičů, „kteří aktuální cíle vzdělávání a záměry vzdělávací politiky neznají nebo jim nerozumějí“ (Strategie vzdělávací politiky, 2020).

Z nedávného sociologického šetření (2013)², které zkoumalo postoje rodičů v České republice k současné škole a způsobu vzdělávání vyplynulo, že polovina oslovené veřejnosti hodnotí kvalitu našeho školství jako průměrnou, třetina ho označovala dvojkou a 10 % čtyřkou nebo pětkou. Tito kritici jako hlavní důvody svého postoje uvádějí zejména kvalitu (přístup a schopnosti učitelů, problém s autoritou). Dále vidí respondenti problémy v metodě učení a známkování, v zastaralých osnovách, ale také v nižší motivaci a ve finančním ohodnocení učitelů. Zároveň vnímají, že na situaci má podíl i nezáměr dětí a rodičů o školu.

Je otázkou, zda rodiče, kteří pro své dítě hledají alternativní vzdělávání, mají znalosti o aktuálním stavu a cílech standardního základního školství nebo zda nevycházejí pouze ze svých vlastních zkušeností (když sami byli školou povinni)? V tomto výzkumu nás zajímalo, jaká je charakteristika těchto rodin a jaké důvody je vedou k výběru alternativního nebo inovativního vzdělávání.

Cílem našeho výzkumného šetření bylo zjistit klíčové aspekty rodinného prostředí žáků alternativních a inovativních vzdělávacích systémů a identifikovat společné ukazatele zkoumaných rodin. Rovněž nás zajímalo, jaké důvody vedou rodiče k rozhodnutí zapsat své dítě do alternativního nebo inovativního vzdělávání. Výzkumný soubor tvořili rodiče žáků alternativních a inovativních vzdělávacích systémů. Celkový počet respondentů 115. Důvodem zaměření výzkumu na alternativní a inovativní vzdělávací systémy, že kromě

¹ Např. ZŠ Purkrabka - Škvorec, ZŠ Letokruh – Brno, ZŠ Hučák – Hradec Králové, Scio školy apod.

² Obecně prospěšná společnost EDUin si v závěru půlroční kampaně *Česko mluví o vzdělávání*, nechala udělat ve spolupráci s agenturou Perfect Crowd sociologické šetření, které se zabývalo postojem veřejnosti k různým aspektům vzdělávacího systému 2013.

alternativních a inovativních škol (montessori, waldorf, jenský plán, dalton, začít spolu, inovativní ZŠ) jsme oslovili i rodiče z domácího vzdělávání.

V první etapě výzkumného šetření bylo v rámci pilotního výzkumu realizováno 18 nestrukturovaných individuálních rozhovorů s rodiči alternativních a inovativních škol a domácího vzdělávání. Výsledky rozhovorů se staly základem pro tvorbu dotazníku v druhé stěžejní etapě výzkumu. Dotazníkového šetření se účastnilo 115 respondentů (distribuce online). Byly zjišťovány základní ukazatele vystihující rodinné prostředí žáků alternativních vzdělávacích systémů a důvody vedoucí rodiče k zapsání svého dítěte do odlišného vzdělávání.

Na tomto místě jsou prezentovány pouze stěžejní výsledky, ze kterých vyplývá:

Základní ukazatele rodin:

- vyšší vzdělanostní úroveň rodičů (56 % respondentů má vysokoškolské vzdělání, 12 % vyšší odborné vzdělání a 30 % středoškolské vzdělání),
- vyšší ekonomická úroveň rodin (s tím souvisí zvýšená možnost platit školné),
- vzdělání pro oslovené rodiče představuje důležitou hodnotu (56 % respondentů pomáhá dětem s přípravou do školy, výběr konkrétní školy je na základě dlouhodobého zjišťování všech dostupných informací),
- všichni respondenti vypověděli, že volný čas tráví se svými dětmi ve společných aktivitách,
- 39 % tvořilo rodiny s dvěma dětmi ve věku povinného vzdělávání, 27 % se třemi dětmi ve věku povinného vzdělávání a 14 % s jedním dítětem ve věku povinného vzdělávání.

Nejčastější důvody vedoucí k zapsání dítěte do alternativního vzdělávání:

- očekávání odlišného přístupu k výuce (32 %, nejčastěji definovaná konkrétní očekávání: podpora zájmu o učení, větší samostatnost dítěte, individuální přístup, podpora tvořivosti a kreativity, příprava na život),
- bezpečné prostředí (27 %),
- slovní hodnocení (13 %),
- nespokojenost s běžným vzděláváním (12 %),
- předchozí zkušenost (7 %),
- doporučení od známých (4 %),
- jiné.

Lze konstatovat, že základním klíčovým aspektem sledovaných rodin je vyšší vzdělanostní úroveň, která s sebou nese větší rozhled a hlubší zamýšlení nad vzděláváním, které je pro vzdělanější rodiče nesporně důležitou hodnotou. Jsme si vědomi toho, že výsledky nelze zahrnovat na celou skupinu rodičů, jejichž děti jsou vzdělávány alternativně. Protože dotazníky byly distribuovány online, lze předem očekávat, že zájem zúčastnit se výzkumu bude vycházet právě od vzdělanějších rodičů (běžně využívají internet, mají v tomto směru více zkušeností).

Ukázalo se, že námi oslovení respondenti očekávají kromě odlišného přístupu k výuce bezpečné prostředí, ve kterém dítě neprožívá stres a srovnávání s ostatními, kde se neklade důraz jen na shromažďování znalostí, ale kde je rozvíjena celistvá osobnost dítěte. Příklady výpovědí: „Škola neškatulkuje, v bezpečném prostředí rozvíjí individualitu, působí na myšlení, cítění, vůli“ (matka J, montessori škola). Jiný příklad: „Také je velmi důležité, jak učitel obstojí a zvládá svůj život. To hlavní, co předává dítěti je nadšení, radost ze života, umět najít své místo, nebát se života jako takového. Jít do výzvy, do rizika. Vědět co chci, proč to chci a co proto udělám. Umět dát tomu, co dělám smysl. To, že se nestihne předat tolik teoretických znalostí, a že na střední škole se může stát, že si děti musí něco doplnit a dohnat, není to nejdůležitější. Škola přece nepřipravuje pouze na přijímačky na střední školu, ale na to, umět si poradit v běžných životních situacích. To, že my i naše děti zažili společenství lidí (učitelů, rodičů, dětí) je pro nás důležité. Také to, že děti věčně něco vytváří a dávají smysl svému jednání. Dělají to s nadšením, chutí a radostí a to je to nejdůležitější“ (matka P, waldorfská škola). Dalším společným aspektem je snaha rodičů poskytnout svým dětem takové prostředí, které je bude motivovat k učení a rozvíjet jejich celkový potenciál. Ukázalo se, že rodiče chtějí svým dětem poskytnout tvořivější a přívětivější školní prostředí, než jaké sami zažili. Kládeme si otázku, zda mají rodiče adekvátní informace o současném vzdělávání v běžných školách, protože především první stupeň ZŠ poskytuje žákům bezpečné prostředí s využíváním různých alternativních a inovativních výukových forem, o čemž svědčí mnohé výzkumy z posledních let, jako například výzkum z roku 2010 (Walterová, et. al., 2010). Vyšší vzdělanostní úroveň respondentů sebou nese i vyšší ekonomickou úroveň, která umožňuje rodinám platit školné a vybrat svému dítěti školu tzv. „na míru“.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání umožňuje variabilní tvorbu školních vzdělávacích programů, které vycházejí z konkrétních podmínek dané školy a reflektují potřeby dětí a rodičů. Školy mají ve stávajícím systému prostor pro uplatnění tvořivé práce a s použitím efektivních výukových metod a variabilních způsobů hodnocení se přibližují školám alternativním (i když alternativní vzdělávání apriori neznamená, že je „lepší“ než tradiční vzdělávání), ale přitom je nelze zařadit ke konkrétnímu alternativnímu směru. Je otázkou, zda současné dělení škol na tradiční (běžné) a alternativní je dostatečné a vyhovující. Podobně jako Kartous (2015) se zamýšlíme nad budoucím vývojem školství v České republice, zda se vzdělávací systém bude umět přizpůsobit poptávce vzdělanějších rodičů, či zda vzniknou elitní školy pro lépe ekonomicky situované.

Literatura:

- KARTOUS, Bohumil (2015). Školy mají problém. Učí látku, ale ne děti. In iDNES, 29. 09. 2015, [online], [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-bobem-kartousem-dfp->
- NMS Market Research, (2015). Třetina rodičů není spokojena s českým školstvím a požaduje zásadní změny. Průzkum spokojenosti rodičů s českým školstvím. In Tisková zpráva, 31. 08. 2015. [online], [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://vysnenaskola.cz/doc/tiskova-zprava.pdf>
- OECD (2012), Equity and Quality in Education: *Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing. ISBN 978-92-64-13085-2 (PDF).
- PRŮCHA, JAN (2012). *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. ISBN 978-80-7178-999-4. *Strategie vzdělávací politiky 2020*. [online], [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>
- E. WALTEROVÁ, et al. *Školství – věc (ne)veřejná? Názory veřejnosti na školu a vzdělávání*. Praha: UK Karolinum, 2010.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení

Prezentace výsledků na mezinárodní konferenci v Malajsi (Kuala Lumpur): ICERI 2016 : 18th International Conference on Education, Research and Innovation, konané ve dnech 18. a 19. 8. 2016.

Prezentované příspěvky:

1. Y. Pohnětalová, L. Hrašová, V. Nováková (2016). Identification of Common Indicators of Family Environment of Pupils of Alternative Schools.
Druh výsledku: D_článek ve sborníku.
Příspěvek byl zadán do OBD s vazbou na RIV, výpis z OBD v příloze b). Odkaz: <http://waset.org/Publication/identification-of-common-indicators-of-family-environment-of-pupils-of-alternative-schools/10005184>
2. Y. Pohnětalová (2016). School of the Future from the Parents' View.
Druh výsledku: D_článek ve sborníku.
Příspěvek byl zadán do OBD s vazbou na RIV, výpis z OBD v příloze b). Odkaz: <http://waset.org/Publication/ideal-school-of-the-future-from-the-parents-view-quantitative-research-of-faculty-of-education-of-the-university-of-hradec-králové/10005185>

Výsledky budou dále využívány ve výuce předmětu: *Alternativní pedagogika*

Přehled realizovaných výdajů:

- a) Osobní náklady: 0
- b) Stipendium: celkem 6 000,- Kč
Zdůvodnění: stipendium je zvoleno jako motivační prvek k aktivnímu zapojení do výzkumu. Studentky se podílely na přípravě, realizaci a přepisu rozhovorů, dále na přípravě, distribuci a zpracovávání dotazníků. Také jsou spoluautorkami publikovaného příspěvku.
Veronika Nováková 1: ID P131398 (stipendium 3 000,- Kč)
bankovní spojení: 253088194/0300
Lucie Hrašová: ID P121306 (stipendium 3 000,- Kč)
bankovní spojení: 2150992083/0800

- c) Materiálové náklady: **10 292,00,- Kč**
Zdůvodnění: nákup kancelářských potřeb (papíry, desky a šanony na ukládání materiálů a zpracovaných dat, psací potřeby).
Externí disk a PC: **18 162,00,- Kč**
- d) Další provozní náklady nebo výdaje: 0
- e) Náklady nebo výdaje na služby: **14 861,00,- Kč**
Zdůvodnění: Platba konferenčního poplatku na 18th International Conference on Education, Research and Innovation – ICERI2016, která se bude konat ve dnech 18. – 19. srpna v Kuala Lumpur, Malajsie. Částka se týká platby za dva příspěvky: za první příspěvek 450 EUR, za druhý příspěvek 100 EUR.
Překlad a jazyková korektura dvou publikačních výstupů do anglického jazyka: Částka: **10 000,- Kč**
- f) Doplnkové (režijní) náklady nebo výdaje v souladu s příslušným řídicím aktem UHK: **300,- Kč**
Bankovní poplatky: **433,87,- Kč**
Kurzovné ztráty: **371,80,- Kč**
Jiné ostatní náklady: **0,45,- Kč**
- g) Cestovné: **34 504,00,- Kč**
Zdůvodnění:
Cestovné (letenka + místní doprava) na 18th International Conference on Education, Research and Innovation – ICERI2016, která se konala ve dnech 18. – 19. srpna v Malajsii.
Ubytování: 120 EUR/noc
Stravné – 40 USD/den
Cestovní pojištění: **680,00,- Kč**
- Hospodářský výsledek: - **5,22,- Kč**

Z celkové přidělené částky **95 300,00,- Kč** bylo přečerpáno - **5,22,- Kč**.

Povinné přílohy:

- a) kopie publikačních výstupů,
- b) výpis (export) z OBD – výsledky publikační činnosti podpořené projektem,
- c) vyúčtování dotace - „Výsledovka po účtech s pohyby“ z ekonomického informačního systému Magion

Datum:

4. 1. 2017

Podpis odpovědného řešitele

